

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.5.21>

ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA BIEGŁEGO REWIDENTA ZA NARUSZENIE WYMOGÓW MONITORINGU FINANSOWEGO

Olena Vashchuk

*aspirantka Katedry Prawa i Postępowania Karnego
Kijowskiego Uniwersytetu Prawa Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0001-8194-6671
vashuk.olena25@gmail.com*

Adnotacja. Artykuł poświęcono określeniu podstaw pociągnięcia biegłego rewidenta do odpowiedzialności karnej za naruszenie wymogów monitorowania finansowego. Aby zapobiec i przeciwdziałać praniu dochodów pochodzenia przestępczego, finansowaniu terroryzmu i rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia w Ukrainie stworzono system monitorowania finansowego. Audytor jest podmiotem pierwotnego monitorowania finansowego i jest zobowiązany do powiadamiania monitoringu państwowego o progowych transakcjach finansowych i podejrzanych transakcjach finansowych (działaniach), a także o rozbieżnościach między informacjami o ostatecznych beneficjentach właścicieli klienta zawartymi w Jednolitym Państwowym Rejestrze Osób Prawnych, Osób Fizycznych-Przedsiębiorców i Organizacji Pozarządowych, a informacjami o ostatecznych beneficjentach uzyskanymi przez audytora w wyniku należytej weryfikacji klienta. Biegły rewident państwowy i biegły rewident środowiskowy nie są podmiotami pierwotnego monitorowania finansowego.

Słowa kluczowe: biegły rewident, monitoring finansowy, sprawozdanie z audytu, beneficjent końcowy.

CRIMINAL LIABILITY OF THE AUDITOR FOR VIOLATION OF REQUIREMENTS REGARDING PERFORMANCE OF FINANCIAL MONITORING

Olena Vashchuk

*Postgraduate Student at Department of Criminal Law and Procedure
Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-8194-6671
vashuk.olena25@gmail.com*

Abstract. The article is devoted to determining the grounds for bringing the auditor to criminal liability for violating the requirements for financial monitoring. A financial monitoring system was created in Ukraine to prevent and counter money laundering, terrorist financing, and proliferation of weapons of mass destruction. The auditor is the subject of primary financial monitoring and is obliged to inform the State Financial Monitoring Service about threshold financial transactions and suspicious financial transactions (activity), as well as about discrepancies between the information on the final beneficial owners of the client contained in the Unified State Register of Legal Entities, Individuals - entrepreneurs and public organizations, and information about the ultimate beneficial owners obtained by the auditor as a result of due diligence of the client. The state auditor and environmental auditor are not subjects of primary financial monitoring.

Key words: auditor, financial monitoring, audit report, ultimate beneficial owner.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АУДИТОРА ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Олена Ващук

*аспірантка кафедри кримінального права та процесу
Київського університету права Національної академії наук України (Київ, Україна)
ORCID: 0000-0001-8194-6671
vashuk.olena25@gmail.com*

Анотація. Стаття присвячена визначенню підстав притягнення до кримінальної відповідальності аудитора за порушення вимог щодо здійснення фінансового моніторингу. Для запобігання та протидії відмиванню доходів злочинного походження, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення в Україні було створено систему фінансового моніторингу. Аудитор є суб'єктом первинного фінансового моніторингу та зобов'язаний повідомляти Держфінмоніторинг про порогові фінансові операції та підозрілі фінансові операції (діяльність), а також про розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників клієнта, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, та інформацією про кінцевих бенефіціарних власників, отриманою аудитором в результаті здійснення належної перевірки клієнта. Державний аудитор та екологічний аудитор не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Ключові слова: аудитор, фінансовий моніторинг, аудиторський звіт, кінцевий бенефіціарний власник.

Вступ. Для запобігання та протидії відмиванню доходів злочинного походження, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення в Україні було створено систему фінансового моніторингу. Система фінансового моніторингу складається з первинного і державного рівнів та спрямована на: ведення обліку фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, або є підозрілими, та їх учасників; ідентифікацію, верифікацію та перевірку клієнтів суб'єктів первинного фінансового моніторингу; інформаційний обмін між суб'єктами первинного та державного рівнів; аналіз, опрацювання та узагальнення інформації про фінансові операції; забезпечення режиму обмеженого доступу до відповідної інформації тощо.

Суб'єктами первинного фінансового моніторингу є, зокрема, суб'єкти аудиторської діяльності (аудитор та аудиторська фірма) (п. 7 ч. 2 ст. 6), а державного фінансового моніторингу – Держфінмоніторинг, Національний банк України, Міністерство юстиції України, Міністерство цифрової трансформації України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (ч. 3 ст. 6) (Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, 2019).

Основна частина. Під час проведення цього дослідження використовувався діалектичний метод наукового пізнання реально наявних явищ і процесів, а також спеціальні методи – системно-структурний і формально-логічний, застосування яких у взаємозв'язку і взаємозалежності забезпечило його всебічність, повноту й об'єктивність.

Відповідно до п. 3 Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 року № 537, основними завданнями Держфінмоніторингу є, зокрема, збирання, оброблення і проведення аналізу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення (Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, 2015).

За порушення аудитором вимог щодо здійснення фінансового моніторингу законодавством України передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність. Державний аудитор та екологічний аудитор не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Адміністративним правопорушенням є порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ст. 166⁹) (Кодекс України про адміністративні правопорушення, 1984).

Кримінальним проступком є умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, Держфінмоніторингу, якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб (ч. 1 ст. 209¹) (Кримінальний кодекс України, 2001).

В юридичній літературі під неподанням Держфінмоніторингу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, розуміється відсутність на обліку належним чином оформленого та поданого повідомлення (інформації) про такі фінансові операції (Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України, 220: 364).

Порядок подання інформації для взяття на облік суб'єктів первинного фінансового моніторингу, реєстрації та подання ними Держфінмоніторингу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, іншої підозрілої інформації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 року № 850 (далі – Порядок).

Так, аудитор, що провадить свою діяльність одноособово, без утворення юридичної особи, повинен стати на облік у Держфінмоніторингу як суб'єкт первинного фінансового моніторингу не пізніше дати встановлення ділових відносин з клієнтом, аудиторська фірма стає на облік протягом трьох робочих днів з дати призначення працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу, але не пізніше дати встановлення ділових відносин з клієнтом (п. 5). Інформація подається Держфінмоніторингу шляхом внесення її до е-кабінету (п. 15). У разі отримання від Держфінмоніторингу повідомлення про відмову у взятті на облік поданої інформації суб'єкт зобов'язаний протягом трьох робочих днів з дати його надходження подати Держфінмоніторингу належним чином оформлену інформацію (п. 17) (Деякі питання організації фінансового моніторингу, 2020).

Фінансовими операціями, що підлягають фінансовому моніторингу, є порогові фінансові операції і підозрілі фінансові операції (діяльність) (п. 67 ч. 1 ст. 1). Фінансові операції є пороговими, якщо сума, на яку здійснюється кожна із них, дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень (для суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри, – 55 тисяч гривень) або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, банківських металах, інших активах, еквівалентну за офіційним курсом гривні до іноземних валют і банківських металів на момент проведення фінансової операції (ч. 1 ст. 20).

Фінансові операції або спроба їх проведення незалежно від суми, на яку вони проводяться, вважаються підозрілими, якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу має підозру або має достатні підстави для підозри, що вони є результатом злочинної діяльності або пов'язані чи стосуються фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення (ч. 1 ст. 21) (Про запобігання та протидію

легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, 2019).

Варто зазначити, що відповідно до п. 8 ч. 2 ст. 8 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон про запобігання та протидію), аудитор зобов'язаний повідомляти Держфінмоніторинг про:

а) порогові фінансові операції;

б) підозрілі фінансові операції (діяльність) або спроби їх проведення незалежно від суми, на яку вони проводяться;

в) про розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників клієнта, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, та інформацією про кінцевих бенефіціарних власників, отриманою суб'єктом первинного фінансового моніторингу в результаті здійснення належної перевірки клієнта.

Крім того, аудитор зобов'язаний здійснювати кожен із заходів належної перевірки, тобто заходи, що включають:

– ідентифікацію і верифікацію клієнта (його представника);

– встановлення кінцевого бенефіціарного власника клієнта або його відсутності, у тому числі отримання структури власності з метою її розуміння, та даних, що дають змогу встановити кінцевого бенефіціарного власника, а також вжиття заходів з верифікації його особи (за наявності);

– забезпечення актуальності отриманих та існуючих документів, даних та інформації про клієнта тощо (ст. 11).

Закон про запобігання та протидію також зобов'язує аудитора відмовити клієнту в обслуговуванні у разі якщо, зокрема:

– здійснення ідентифікації і верифікації клієнта, а також встановлення даних, що дають змогу встановити кінцевих бенефіціарних власників, є неможливим або якщо в суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникає сумнів стосовно того, що особа виступає від власного імені;

– ненадання клієнтом необхідних для здійснення належної перевірки клієнта документів чи відомостей;

– подання клієнтом суб'єкту первинного фінансового моніторингу недостовірної інформації або подання інформації з метою введення в оману (ст. 15) (Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, 2019).

03 березня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів», яким здійснюється примусове вилучення в Україні об'єктів права власності росії та її резидентів з мотивів суспільної необхідності (включаючи випадки, за яких це настійно вимагається військовою необхідністю) (ч. 1 ст. 2). Резидентами є юридичні особи, їх філії та представництва, що здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України на території України, засновником (учасником, акціонером) або бенефіціаром яких прямо або опосередковано є російська федерація та/або в яких російська федерація прямо або опосередковано має частку в статутному (складеному) капіталі, акції, паї, інше членство (участь у будь-якій формі) в юридичній особі (ч. 1 ст. 1) (Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів, 2022).

30 березня 2022 року Міністерство фінансів України звернулося із відповідним запитом до суб'єктів аудиторської діяльності як до суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які на відміну від фінансових компаній і банків мають доступ до первинних документів, інформації та даних своїх клієнтів, яка може вказувати на активи, що належать особам, які організують, забезпечують, а також провокують проведення агресивної війни росії щодо України, як на території України так і за її межами.

Таким чином, у зв'язку з проведення агресивної війни росії проти України та з метою забезпечення виконання вимог чинного законодавства, аудитор зобов'язаний перевірити результати проведеного первинного фінансового моніторингу станом на дату прийняття клієнта. Аудитор також зобов'язаний повідомляти Держфінмоніторинг про порогові фінансові операції та підозрілі фінансові операції (діяльність), а також про розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників клієнта, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, та інформацією про кінцевих бенефіціарних власників, отриманою аудитором в результаті здійснення належної перевірки клієнта. Аудитор повинен відмовити клієнту в обслуговуванні у разі якщо встановлення даних, що дають змогу встановити кінцевого бенефіціарного власника, є неможливим або якщо виникає сумнів стосовно того, що особа виступає від власного імені, а також у разі подання клієнтом недостовірної інформації або подання інформації з метою введення в оману.

Відповідно до п. 10 та п. 11 Порядку, реєстрація суб'єктом фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, іншої інформації, що може бути пов'язана з проведенням фінансового моніторингу, проводиться шляхом внесення відповідної інформації до реєстру, який ведеться суб'єктом.

До реєстру вноситься інформація про:

– порогові фінансові операції або спробу їх проведення;

– підозрілі фінансові операції (діяльність) або спробу їх проведення;

– відмову від встановлення (підтримання) ділових відносин, проведення фінансової операції;
 – розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників клієнта, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, та інформацією про кінцевих бенефіціарних власників, отриманою суб'єктом у результаті проведення належної перевірки клієнта тощо (Деякі питання організації фінансового моніторингу, 2020).

Проте в ч. 1 ст. 209¹ Кримінального кодексу України (далі – КК) кримінально караним є лише умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу, Держфінмоніторингу, якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

Виправити зазначену прогалину в законодавстві пропонуємо шляхом внесення відповідних змін до ч. 1 ст. 209¹ КК, зокрема, після слів «фінансовому моніторингу» необхідно додати слова «іншої інформації, що може бути пов'язана з проведенням фінансового моніторингу».

Відповідно до ч. 2 ст. 209¹ КК злочином є розголошення у будь-якому вигляді таємниці фінансового моніторингу або факту обміну інформацією про фінансову операцію та її учасників між суб'єктами первинного фінансового моніторингу, суб'єктами державного фінансового моніторингу, іншими державними органами, а також факту надання (одержання) запиту, рішення чи доручення Держфінмоніторингу, або надання (одержання) відповіді на такий запит, рішення чи доручення особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з її професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб (Кримінальний кодекс України, 2001).

На думку О. О. Дудорова, розголошення інформації означає, що особа, якій відповідна інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, ознайомлює з нею сторонніх осіб або своєю поведінкою створює умови, які надають можливість стороннім особам ознайомитися з інформацією, яка подається Спеціально уповноваженому органу. Положення про розголошення у будь-якому виді означає, що способи розголошення інформації (усно, письмово, із застосуванням засобів зв'язку, передача документів, повідомлення у ЗМІ, наукових статтях, виступах тощо) можуть бути різними і на кваліфікацію за ч. 2 ст. 209¹ КК не впливають (Дудоров, 2017: 345).

В. Я. Тацій під розголошенням інформації також розуміє її передачу хоча б одній сторонній особі будь-яким способом (Кримінальне право України. Особлива частина, 2020: 261).

До таємниці фінансового моніторингу відноситься інформація про фінансові операції та їх учасників, додаткова інформація, інша інформація, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні тероризму та/або фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення та/або іншими незаконними фінансовими операціями (п. 59 ч. 1 ст. 1) (Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, 2019).

В юридичній літературі зазначається, що об'єктивну сторону ч. 1 ст. 209¹ КК складає умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, спеціально уповноваженому органу, а ч. 2 ст. 209¹ КК – розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка відповідно до закону надається спеціально уповноваженому органу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю (Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України, 220: 364, 367).

О. О. Дудоров вважає, що об'єктивна сторона за ч. 1 ст. 209¹ КК полягає у неподанні або у несвоєчасному поданні Спеціально уповноваженому органу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, а так само у поданні цьому органу недостовірної інформації про вказані операції, а за ч. 2 ст. 209¹ КК – у розголошенні у будь-якому вигляді інформації, яка надається Спеціально уповноваженому органу, якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб (Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України, 2018: 691, 693). На думку вченого, криміналізація розголошення факту подання відповідної інформації видається доцільною і через потребу захисту ділової репутації суб'єктів господарської діяльності, які є учасниками фінансових операцій (Дудоров, 2017: 345).

Суспільна небезпека діянь, передбачених ст. 209¹ КК, визначається тим, що вони порушують: встановлений порядок інформаційного обміну між суб'єктами первинного фінансового моніторингу та Держфінмоніторингом; режим обмеженого доступу до певних відомостей, що може створити суттєві перешкоди виявленню фінансових операцій, пов'язаних із легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення.

Кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 209¹ КК, може бути вчинене аудитором як шляхом дії так і шляхом бездіяльності, зокрема, у разі неподання, несвоєчасного подання або подання недостовірної інформації Держфінмоніторингу про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, а кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 209¹ КК, – тільки шляхом дії, зокрема, у разі розголошення ним у будь-якому вигляді відомостей, що становлять таємницю фінансового моніторингу, або факту подання відповідної інформації до Держфінмоніторингу.

Суспільно небезпечні наслідки визначають як шкоду (збиток), яка заподіюється кримінально-протиправним діянням (дією чи бездіяльністю) суспільним відносинам, охоронюваним кримінальним законом, або як реальну небезпеку (загрозу) заподіяння такої шкоди (Кримінальне право України. Загальна частина, 2020: 147).

Притягнення винної особи до відповідальності за ч. 1 або ч. 2 ст. 209¹ КК можливе лише за умови спричинення істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб. Якщо діяння, передбачені

ст. 209¹ КК, не заподіяли істотної шкоди, то вчинене має розцінюватись як адміністративне правопорушення (ст. 166⁹ КУпАП).

Конституція України гарантує, що усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (ст. 21). Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3) (Конституція України, 1996).

Поняття «охоронюваний законом інтерес», відповідно до рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 18рп/2004, необхідно розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам та загальноновизнаним принципам права (Про охоронюваний законом інтерес, 2004).

Аналізуючи формулювання «за умови спричинення істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб», З. А. Загинею слушно зазначає, що з такого формулювання може скластися враження, що у випадку спричинення шкоди правам, свободам та інтересам іноземців і особам без громадянства кримінальна відповідальність за цією статтею не наставатиме (Кримінальна відповідальність за окремі злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, 2013: 80).

Погоджуємося із цим зауваженням, оскільки Конституція України гарантує права і свободи як громадян України, так і іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах.

Враховуючи зазначене вище, пропонуємо внести відповідні зміни до диспозиції ч. 1 та ч. 2 ст. 209¹ КК, зокрема, слова «окремих громадян» замінити на слова «окремих фізичних осіб».

Варто також зазначити, що розмір істотної шкоди для ст. 209¹ у КК не визначений. Однак, В. Я. Тацій вважає, що поняття істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб має оціночний характер, тобто істотність такої шкоди встановлюється на підставі оцінки фактичних даних про таку шкоду, зокрема, даних, які саме права, свободи чи законні інтереси були порушені, кількість потерпілих осіб, характер заподіяної шкоди (майнова, фізична шкода тощо), кількісні показники шкоди та ступінь негативного впливу на відповідні суспільні відносини тощо (Кримінальне право України: Особлива частина, 2020: 260).

Істотною шкодою, на думку О. О. Дудорова, може бути визнане, наприклад, не викриття особи, яка вчинила відмивання, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення або інший злочин, шкода суб'єкту первинного фінансового моніторингу як наслідок накладення на нього штрафу за порушення вимог антилегалізаційного законодавства, анулювання ліцензії або іншого спеціального дозволу на право провадження суб'єктом первинного фінансового моніторингу певних видів діяльності (Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України, 2018: 693).

Проблеми встановлення істотності шкоди, завданої інтересам, на думку І. Присяжнюка та І. Пилипенка, можливо вирішити за наявності єдиного способу з'ясування цього питання. Він має ґрунтуватися на індивідуалізації інтересів і диференційованому підході до оцінки завданої шкоди – як фізичні, так і юридичні особи мають певні невід'ємні права, визначені законом. Їх порушення означатиме настання істотної завданої шкоди інтересам цих учасників правовідносин. Інтереси держави, окрім завдання шкоди її органам, підприємствам, установам, організаціям, порушуються ще й шляхом самовільного виходу за межі наданого судом права (Присяжнюк, Пилипенко, 2018: 125).

Погоджуємося з думкою вчених про доцільність визначення розміру істотної шкоди на підставі диференційованого підходу до оцінки фактичних даних про завдану шкоду в залежності від конкретних обставин справи.

Причинний зв'язок як ознаку об'єктивної сторони кримінального правопорушення необхідно встановлювати, якщо суспільно небезпечні наслідки є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони.

О. О. Дудоров звертає увагу на те, що причинний зв'язок – це процес, що протікає в часі. Суспільно небезпечна поведінка особи може бути визнана причиною суспільно небезпечного наслідку лише в разі, якщо вона у часі передувала його настанню: спочатку має бути вчинене діяння, а згодом – настати наслідок. Важливо однак, щоб діяння породжувало наслідок, адже зовнішня послідовність подій не завжди свідчить про наявність причинного зв'язку (Дудоров, 2017: 61).

Отже, у разі неподання, несвоєчасного подання або подання аудитором недостовірної інформації Держфінмоніторингу про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, а також при розголошенні аудитором у будь-якому вигляді відомостей, що становлять таємницю фінансового моніторингу, або розголошення факту подання відповідної інформації до Держфінмоніторингу існує безпосередній причинний зв'язок між вчиненими діяннями та суспільно небезпечними наслідками, що настали.

Такі ознаки об'єктивної сторони як місце, час, обстановка, спосіб та засоби вчинення кримінального правопорушення в ч. 1 та ч. 2 ст. 209¹ КК не передбачені, тому вони є факультативними, їх встановлення здійснюється в залежності від конкретних обставин справи.

Разом з тим, слід зазначити, що відповідно до інформації, отриманої з Єдиного державного реєстру судових рішень, в Україні за останні п'ять років (2017–2021 роки) відсутня судова практика застосування ч. 1 або ч. 2 ст. 209¹ КК щодо аудитора.

Проект нового Кримінального кодексу України (далі – проект нового КК) склади зазначених кримінальних правопорушень виділяє в дві окремі статті, які передбачають відповідальність за неналежне інформування про операції, які підлягають фінансовому моніторингу, та за розголошення таємниці фінансового моніторингу.

Особа, яка спеціально уповноваженому органу: не подала інформацію про операції, які підлягають фінансовому моніторингу; несвоєчасно подала таку інформацію або подала недостовірну інформацію про зазначені операції, – вчинила проступок (ст. 7.3.18). Особа, яка розголосила таємницю фінансового моніторингу, – вчинила проступок (ст. 7.3.19) (Проект нового Кримінального кодексу України, 2022).

Тобто, в проекті нового КК кримінально каранім є неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації спеціально уповноваженому органу про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, незалежно від розміру завданої шкоди, а також розголошення таємниці фінансового моніторингу.

Проте декриміналізується розголошення факту подання відповідної інформації спеціально уповноваженому органу, що, на нашу думку, є недоцільним через можливий негативний вплив на ділову репутацію суб'єктів господарської діяльності, які є учасниками фінансових операцій.

Крім того, проект нового КК не передбачає відповідальності за неповідомлення спеціально уповноваженого органу про розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників клієнта, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, та інформацією про кінцевих бенефіціарних власників, отриманою аудитором в результаті здійснення належної перевірки клієнта, що є порушенням антилегалізаційного законодавства.

О. О. Дудоров зазначає, що суб'єктивна сторона злочину, передбаченого 209-1 КК, характеризується умислом. Зокрема, з назви ст. 209-1 КК однозначно випливає, що законодавець розглядає діяння, передбачені ч. 1 і ч. 2 цієї статті, як різновиди умисного порушення вимог антилегалізаційного законодавства (Дудоров, 2017: 345).

В. Я. Тацій висловлює думку, що суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 209¹ КК, характеризується умисною або змішаною формою вини. При цьому зазначене діяння вчинюється лише умисно, а щодо наслідків можливі як умисел, так і необережність. У цілому злочин визнається умисним. Для подання недостовірної інформації про зазначені фінансові операції обов'язкове усвідомлення винним того, що вона повністю або частково не відповідає дійсності (Кримінальне право України. Особлива частина, 2020: 260-261).

Отже, суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 209¹ КК, характеризується умисним ставленням суб'єкта до вчинюваних ним діянь. Ставлення до суспільно небезпечних наслідків може бути як умисним, так і необережним. Аудитор, умисно порушуючи вимоги антилегалізаційного законодавства, завжди усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає його суспільно небезпечні наслідки і бажає або не бажає, проте свідомо допускає їх настання.

КК за порушення ч. 1 ст. 209¹ передбачає покарання у виді штрафу від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років, а за порушення ч. 2 ст. 209¹ – штраф від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років (Кримінальний кодекс України, 2001).

Висновки. У зв'язку з проведення агресивної війни росії проти України аудитор зобов'язаний перевірити результати проведеного первинного фінансового моніторингу станом на дату прийняття клієнта. Аудитор також зобов'язаний повідомляти Держфінмоніторинг про порогові фінансові операції та підозрілі фінансові операції (діяльність), а також про розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників клієнта, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, та інформацією про кінцевих бенефіціарних власників, отриманою аудитором в результаті здійснення належної перевірки клієнта. З метою забезпечення виконання вимог чинного законодавства пропонуємо внести відповідні зміни до ч. 1 ст. 209¹ КК.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання організації фінансового моніторингу : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.09.2020 р. № 850. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2020-%D0%BF#Text>
2. Дудоров О. О. Кримінальне право: теорія і практика (вибрані праці). Київ: Ваіте, 2017. 872 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073¹-X (редакція станом на 16.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

5. Кримінальна відповідальність за окремі злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : наук.-практ. посібник / Ю. В. Ударцов, Є. М. Блажівський, Н. В. Лісова, О. О. Седлецький, З. А. Загинеї (Тростюк), І. І. Присяжнюк, О. І. Бутович, Л. М. Шмаль; за заг. ред. Ю. В. Ударцова. Київ : Алерта, 2013. 180 с.
6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341–III (редакція станом на 19.08.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
7. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін.; 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 584 с.
8. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін.; 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., перероб. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.
10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. Копотуна І. М. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2020. 864 с.
11. Присяжнюк І., Пилипенко І. Істотна та значна шкода як оцінні кримінально-правові поняття. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2018. № 1 (17). С. 117–128.
12. Проект нового Кримінального кодексу України (редакція станом на 14.07.2022). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/5/19/kontrolnyj-proekt-kk-18-05-2022.pdf>
13. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>
14. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>
15. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів : Закон України від 03.03.2022 р. № 2116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>
16. Про охоронюваний законом інтерес : рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини 1 статті 4 Цивільного кодексу України від 01.12.2004 р. № 18рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text>

References:

1. Деякі питання організації фінансового моніторингу [Some issues of organization of financial monitoring]: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.09.2020 р. № 850. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
2. Dudorov O. O. (2017) Kryminalne pravo: teoriia i praktyka (vybrani pratsi) [Criminal law: theory and practice (selected works)]. Kyiv: Vaite, 872 s. [in Ukrainian].
3. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on administrative offenses]: Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 r. № 80731-X (redaktsiia stanom na 16.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> [in Ukrainian].
5. Kryminalna vidpovidalnist za okremi zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoi diialnosti, poviazanoi z nadanniam publicnykh posluh [Criminal responsibility for certain crimes in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services]: nauk.-prakt. posibnyk / Yu. V. Udartsov, Ye. M. Blazhivskiyi, N. V. Lisova, O. O. Sedletskiyi, Z. A. Zahynei (Trostiuk), I. I. Prysiazhniuk, O. I. Butovych, L. M. Shmal; za zah. red. Yu. V. Udartsova. Kyiv : Alerta, 2013. 180 s. [in Ukrainian].
6. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341–III (redaktsiia stanom na 19.08.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
7. Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna [Criminal law of Ukraine: General part]: pidruchnyk / V. Ya. Tatsii, V. I. Tiutiuhin, V. I. Borysov ta in.; 6-te vyd., pererob. i dopov. Kharkiv : Pravo, 2020. 584 s. [in Ukrainian].
8. Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna [Criminal law of Ukraine: Special part]: pidruchnyk / V. Ya. Tatsii, V. I. Tiutiuhin, V. I. Borysov ta in.; 6-te vyd., pererob. i dopov. Kharkiv : Pravo, 2020. 768 s. [in Ukrainian].
9. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine] / za red. M. I. Melnyka, M. I. Khavroniuka. 10-te vyd., pererob. ta dopov. Kyiv : VD «Dakor», 2018. 1368 s. [in Ukrainian].
10. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine] / za zah. red. Kopotuna I. M. Kyiv : Vydavnychiy dim «Profesional», 2020. 864 s. [in Ukrainian].
11. Prysiazhniuk I., Pylypenko I. (2018) Istotna ta znachna shkada yak otsinni kryminalno-pravovi poniattia [Substantial and significant damage as evaluative concepts of criminal law]. Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy. № 1 (17). S. 117–128 [in Ukrainian].
12. Proiekt novoho Kryminalnogo kodeksu Ukrainy [The draft of the new Criminal Code of Ukraine] (redaktsiia stanom na 14.07.2022). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/5/19/kontrolnyj-proekt-kk-18-05-2022.pdf> [in Ukrainian].
13. Pro zapobihannia ta protydyii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia [On the prevention and countermeasures

against the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction]: Zakon Ukrainy vid 06.12.2019 r. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> [in Ukrainian].

14. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu finansovoho monitorynhu Ukrainy [On the approval of the Regulation on the State Financial Monitoring Service of Ukraine]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.07.2015 r. № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
15. Pro osnovni zasady prymusovoho vyluchennia v Ukraini obiektiv prava vlasnosti rosiiskoi federatsii ta yii rezydentiv [About the main principles of forced seizure of property rights of the Russian Federation and its residents in Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 r. № 2116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text> [in Ukrainian].
16. Pro okhoroniuvanyi zakonom interes [About the interest protected by law]: rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 50 narod nykh deputativ Ukrainy shchodo ofitsiinoho tlumachennia okremykh polozhen chastyny 1 statti 4 Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy vid 01.12.2004 r. № 18rp/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text> [in Ukrainian].